

SANAT EĞİTİMİ İÇİN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE BU KONUDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Doç. M. Zahit BÜYÜKİŞLİYEN (*)

14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'nın 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 ve 50. Maddeleri öğretmenlik mesleği ile ilgilidir. 43. maddede, öğretmenliğin, devletin, eğitim öğretim ve kanunla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan Özel bir uzmanlık, mesleği olduğunu belirtir. Öğretmenlik mesleğine hazırlığın genel kültür, özel alan eğitimi, «pedagojik formasyon» ile sağlanacağı; hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğretim görmelerinin esas olduğu; öğretmenlik öğreniminin, lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlenmesi gerektiği sözü geçen hükümlerinde yer alır.

Sanat eğitimi için öğretmen yetiştirmede karşılaşılan güçlükler, genelde öğretmen yetiştirme sorunlarıyla ortaklık taşır. Bu nedenle özele, yani Sanat Eğitimi için öğretmen yetiştirmede karşılaşılan güçlüklerle eğilmeden önce, genel konudaki olumsuz yönleri kısaca belirtmek yararlı olacaktır.

Geneldeki olumsuz yönler şöylece sıralanabilir.

1. Öğretim maliyetinin düşük tutulması, öğretmen yetiştirmede finansman ve mali kaynakların yetersizliği.
2. Fizik donanımın (atelye, işlik, laboratuvar vb.) yetersizliği.
3. Öğretmenlik mesleğinin maddi olanaklarının yetersizliği nedeniyle öğretmen adaylarının ya tesadüfle ya da başka bir olanak bulunmadığı için bu mesleği seçmiş olmaları.

(*) Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi

4. Öğretmen yetiştiren kurumların farklılığı; böylece öğretim elemanlarının öğretim düzeyleri açısından belli ve zorunlu ölçülerin olmayışı.
5. Bakanlık ve üniversiteler arasında farklı görüşlerin olması.
6. Öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenci kaynağının, olması.
öğretmenliğe hazırlayıcı programlardan yoksun oluşu.
7. Öğretmen yetiştirmeye ilişkin araştırmaların eksik ve yetersiz oluşu.
8. Öğretmenlik öncesi yapılan stajların yetersiz ve çok kısa olması.

Sanat Eğitiminde öğretmen yetiştirme ve bu konuda karşılaşılan güçlükler bu sıralanan sonuçların daha da boyutlanarak büyümesi sonucu tam bir kargaşa haline dönüşmüş, sağlıklı insanın gelişiminin de önemli bir yeri olması gereken Sanat Eğitimine yansıyarak genel eğitimde sadece isim olarak görünmesine yol açmıştır. Sanat eğitiminde öğretmen yetiştirme ve bu konuda karşılaşılan güçlükler 5 gurup içinde açıklanabilir.

(1) Sanat eğitimcisi olabilmek için adayların seçimi :

Bilindiği üzere öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan iki yıllık Eğitim Yüksek Okullarıyla, Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Eğitim Bölümlerine, Üniversite Seçme sınavları sonucu öğrenci kabul edilir. Bu sınavlarda kullanılan testler, bilgi ölçümünü amaçlar; fakat adayın sanatsal yeteneği, yaratıcılığı, sanat bilgi ve birikimi ölçülmemiş olur.

İyi bir sanat eğitimcisinin iyi bir sanat kültürüne, yaratıcı zekâya ve sanat alanlarının birinde uygulama yapabilecek yeteneğe sahip olması gerekir. Kuşkusuz her sanatçı eğitimci olamaz. Ama bir sanatçı öğretmen tipi öğrencisinde her zaman güven uyandıracak, öğrencinin dersine daha iyi motive olmasını sağlayacaktır.

Ayrıca öğretmenlik, dolayısıyla sanat eğitimciliği, genelde özdeksel olanaklarının sınırlı olması ve toplum içinde aranılan bir meslek olması nedeniyle Üniversiteye gitmeye, meslek seçmeye hazırlanan gence hiç te cazip gelmemektedir.

Çoğunlukla hiç bir Üniversiteye girememiş ÜSS puanı düşük öğrencilerin, hiç olmazsa bir Üniversite okuyayım düşüncesiyle ön kayıt yaptırdıkları bir yer olarak Eğitim Fakülteleri Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi bölümleri karşımıza çıkmaktadır.

Eđitim Fakültelerinin, Resim-İř, Müzik ve Beden Eđitimi bölümleri, Merkezi Sistemle hićbir fakültesi ya da Yüksek Okul'a yerleřtirilmemiř olmayı n Őart olarak kabul ettiđi ićin bu fakültelerde en düřük puanlı öđrencilerden yani yerinde bir deyiřle kötülerin iyisi sećilme durumundadır.

Adaylar yetenek sınavından gećirilir ama belli sayıda kontenjanların doldurulması gerektiđinden yetenek sınavları hić bir zaman sećimlerde iřlevini yerine getiremez. Ayrıca hić bir vresinde sanat eđitimićini düřünmemiř aday 4 yıllık eđitim sresinde ne denli bařarılı olabilir? Yaratıcı düřünce olgusuna ne denli varabilir? Bir eđitimci olarak iyi yetiřmediđinden sanat eđitimciliđine ne denli uyum sađlıyabilir ve de öđrencisine bir dünya yaratabilir? Bu hemen hemen olanaksızdır.

(2) Sanat eğitiminde programların yetersizliği :

Sanat Eđitimini salt orta dereceli okullarda okutulan bir ders olarak görmek ilk ve en büyük yanlışlıktır. Sanat Eđitimi okul öncesiyle başlayan ilk, orta okul ve lisede süren ve mezuniyet sonrasında kişinin topluma sağlıklı olarak katılmasını amaćlayan bir bütün olarak ele alınmalıdır. Hele sadece sanatçı yetiştirmeye yönelik ve yetenekli kişilere uygulanmasını düşünmek daha baştan en büyük hataya düşmek demektir.

— Ne yapalım? Allah vergisi, çocuk yetenekli değilse nasıl yapar? düşüncesi kişinin doğasına aykırıdır. Her insanda var olan yaratma ihtiyacının üzerine bir baskı getirip, eksik kalması kişiliğinin btnleşmemesine yol aćacaktır. Böylece bunalımlı, problemlili bir toplumun temelleri atılacaktır.

Temel đretime eđitimci yetiřtirmeyi amaćlayan iki yıllık eđitim Yüksek okullarının haftalık ders dađıtım düzeni ićinde plastik sanatlar eđitimi vermeyi amaćlayan Resim-İř ve yazı đretmeni derslerinin diđer derslere oranı Őöyle olmuřtur.

1. Sınıf 1. yarı yılda % 8,7
1. Sınıf 2. yarı yılda % 7,7
2. Sınıf 1. yarı yılda % 6,5

görüldüğü gibi bu oranlar eğitimci olarak kişinin bir sanat ve estetik eğitimi almasına ve temel eğitimde öğrencisini sanat eğitiminde yönetecek, yönlendirecek bir düzeye gelmesine yetmeyecektir...

Üstelik bu dersleri bu iki yıllık eğitim yüksek okullarında veren eğitimcilerinde uzmanlıkları tartışılır ve kuşku verir bir durumdadır.

Eğitim Fakülteleri Resim-İş eğitimi bölümlerinde ise programlar daha ilk bakışta daha olumlu gözükmemekte, 4 yıllık eğitimde, adayların yetişmesi için okutulan dersler 3 ana grupta toplanabilir.

1. Sanat çalışmalarının uygulamalı olarak yapıldığı atölye çalışmaları.
2. Sanat kültürü ve bilgisi vermeye yönelik Sanat Tarihi, Estetik, Kültür Tarihi ve Sanat Eserlerini incelemeye ilişkin teorik dersler.
3. Genel Eğitim formasyonu dersleri ve Özel öğretim metodu dersi.

Temelde yeterli gibi görülen bu derslerin içerisinde adayın sanat eğitimcisi olarak öğrenmesini yönlendireceği Özel Öğretim metodu yani sanat ve iş eğitimi yöntemleri dersi son üç yarı yılda 2 şer saat olarak programa alınmıştır. Bu ders saatleri toplamın % 5 i kadar bir ağırlık taşımaktadır. Ve kesinlikle yeterli değildir... Adayın deneyim kazanacağı uygulama yapacağı staj süresi de bu ağırlığın içinde olduğu düşünülecek olursa adayın belli bir formasyona sahip olamadan diploma alması hak kazandığı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca bu dersi veren öğretim elemanın laboratuvar çalışmalarını yerine getirebilecek gerçek bir uzman olması gereklidir.

(3) Sanat Eğitimi için öğretmen yetiştiren kurumların yapı ve amaç farklılıkları :

Türkiye'de şu anda orta öğretim düzeyindeki okullara, sanat eğitimcisi yetiştiren kurumlara bir göz atıldığında değişik yapı ve karakterde şu sistemler görülebilir :

1. Eğitim Fakülteleri içinde yer alan resim-iş eğitimi bölümleri.
2. Eğitim Fakültelerine bağlı eğitim yüksek okulları.
3. Mesleki ve Teknik Eğitim Fakülteleri içinde yer alan resim bölümleri.
4. Geniş Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerine bağlı Sanat Eğitimi Yüksek Okulları.
5. Güzel Sanatlar Fakültelerine bağlı Resim-Heykel bölümleri. (öğrenciler, eğitim fakültelerinden sertifika alarak mesleğe yönelmektedirler.)

Bu beş ayrı kaynaktan yetişen sanat eğitimcileri çok fazla yetiştirilmekte ve Özel öğretim metodu dersleri de uzman olmayan elemanlarca verilmektedir. Bu durumda nasıl bir birlik-bütünlük eğitimi düşünülebilir?

Sanat Eğitimi alanında uzman olmayan öğretim elemanının eğitileceği, sanat eğitimcisi adayının istenilir nitelikte olması olanaksızdır.

(4) Öğretmen yetiştiren kurumlardaki alan ve donanım yetersizliği :

Sanat Eğitimcisi yetiştirmek oldukça güç ve pahalı ve Özel hazırlanmış alan, atelye, donanım isteyen bir iştir.

Sosyal bilimler alanındaki gibi bir anfiye 100-200 öğrenciyi doldurarak eğitim yapmak mümkün değildir.

a) Resim-İş atelyeleri : Sanat eğitimcisi bir Sanatçı-Öğretmen tipidir. Atelyelerde uygulama yaparak, eleştiri olarak bir sanatçı olarak yetiştirilmelidir. **Aksi taktirde iyi yetişemez. Öğretmen olarak inandırıcı ve yararlı olamaz.** Atelyeler donanım ister. Resim sehpaları, değişik tekniklerin uygulanacağı baskı presleri, Heykel ve büst sehpaları, işlik donanımı, tezgâhların atelyelerde bulunması ve bu teknikleri uzman öğretim elemanlarının vermesi gerekir.

b) Alan kitaplığı : Yurdumuzda öğrencinin geldiği okullar bellidir. Alan ile ilgili bir tek kitap okumadan bu alana gelen öğrencinin durumu göz önüne alınacak olursa, Sanat Eğitimcisi yetiştirecek kurumlarda dünya müzelerinin inceleyebileceği kataloglar, slaytlar, sanatçının yapıtlarının röprodüksiyonları bulunan kitapların bulunduğu bir alan kitaplığının kesinlikle kurulması kaçınılmazdır. Orjinal yapıtların incelenmesi yurdumuzda mümkün olmadığına göre tek çıkar yol kitap ve röprodüksiyonlarla adayların sanat kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.

c) Öğrenci çalışmaları arşiv ve Sanat Eğitimi laboratuvarları.

Genellikle yurdumuzda çocuk çalışmalarına (resim ve üç boyutlu çalışmalara) bir sanat eseri gözüyle bakılmakta, iyi resim yapan çocuklara çağdaş sanat eserlerinin sergilendiği galerilerde sergi açtırılmakta ve çocuk ressam deyimiyle geleceğin Picasco, Miro ve Kleé'lerini yetiştirmesi umulmaktadır.

Hatta geçmişte çıkarılan yasalarla müzikte olduğu gibi, resim alanında da yurt dışına çocuk gönderildiği olmuştur.

Dünyanın hiç bir müzesinde çocuk sanatçının eserlerine rastlanmaz.

Çocuklar belli bir yaşa gelinceye kadar çok güzel resim yapabildikleri halde, bluğ çağı sonrası bu eğilimin ortadan kalktığı ve çok başka alanlara eğildikleri her zaman görülmektedir.

Plastik sanatlarda sanatçı olmak sadece artistik dönem sonrası belli olabilecek bir durumdur. Sanat eğitim raporları bu görüşü tamamen ortaya koymaktadır.

Öyleyse neden sanat eğitimi sorusuna verilecek yanıt, her birey için, her bireyin kişiliğinin tam gelişebilmesi ve bütünleşmesi içindir. Çocuk çalışmaları, resim ve üç boyutlu çalışmalar çocuğun tüm gelişimini gösteren belgelerdir. Sanat eserleri değil; Bu belgeler sanat eğitimcisi yetiştiren kurumlarda arşivlenmeli, bir laboratuvar oluşturulmalıdır. Hangi kurumda böylesine bir arşivden bahsetmek olasıdır?

Böylece bir incelemeden yoksun diploma almaya hak kazanmış bir sanat eğitimcisi, öğrencisinin çalışmasına ancak sıradan bir göz olarak bakacaktır.

d) Uygulama Okulları : Sanat eğitimcisi yetiştirmeyi amaçlayan kurumların bünyesinde kesinlikle uygulama okulları bulunmalı, Aday çocuğun yapısını devamlı görerek, inceleyerek yetişmelidir. Aksi takdirde karada kuralına göre, teorik olarak yüzmeye öğrenmiş bir insanın tek başına derin bir denizde yüzmeye çalışmasına benzer bir duruma düşecektir. 15-20 günlük stajlarla böylesine bir deneyim kazandırılmaz.

e) Araştırma Merkezleri: Yurdumuz büyük bir ülkedir. Her yörede iklim, doğa yapısı, insan yapısı, etnografik ve toplumsal koşullar farklılıklar gösterir.

Elbette bu farklılıklar eğitime yansiyacaktır. Çağın değişen koşullarının bu farklılıkların üstüne ekleneceği düşünülecek olursa araştırma merkezlerinin sanat eğitimcisi yetiştiren kurumlarda yer alması kaçınılmazdır.

Sanat-eğitilim alanında sadece bilinenlerin öğrenilmesi yeterli değildir. Yeni araştırmalar, denemeler yapıp sonuçlarının ilgili kurumlar ve bilim adamlarının katıldığı seminerlerde tartışılması gerekir. Böylece Sanat eğitimcisi de araştırmacı niteliğini, büyük ölçüde hizmet öncesi eğitimiyle edinecektir.

(5) Sanat Eğitimi alanında yapılan bilimsel yayınların eksikliği :

Yurdumuzda Sanat Eğitimi olarak yayın yapan bilim adamlarımızın sayısı 2 elin parmaklarını geçmediğini söylemek için herhangi bir kütüphanede yarım saat kalmak yeterlidir. Bu durum, alanda bilimsel araştırma boşluğu yaratmaktadır. Öğretmen adayı kendi alanında yazılı kaynak bulmak için çok güçlük çekmektedir. Sanat eğitimcisi olmak için eğitim yapan aday kendi alanıyla ilgili kitap olarak ne yazıkki en fazla 8 kitap bulabilmekte... Sadece 8 kitap. Bu kitapların da çoğu eski basım olarak çok eski bilgileri içermektedir.

Bu gerçeğin ne denli acı olduğunu kabul etmek gerekiyor. Türkiye gibi 50 Milyonu aşkın nüfusu bulunan bir ülkede sadece 8 kitap.

Bu 8 kaynak kitapla sanat eğitimcisi yetiştirebilmek mümkün müdür?

Bu beş grupta toplamaya çalıştığım sanat eğitiminde öğretmen yetiştirmede karşılaşılan güçlükler daha bir sürü güçlük de eklenebilir. Bu güçlüklerin ortadan kaldırılabilmesi dileğimiz. Ama önce bir şeye yürekten inanmamız gerekiyor.

«Sanat Eğitiminin Gerekliliğine»

Saygılarımla.